

УДК 37.016: 811.161.2
DOI 10.31654/2663-4902-2018-PP-4-96-102

Могильна Р. Я.

студентка 3 курсу філологічного факультету Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,

Білоусова Н. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ ШВИДКОЧИТАННЯ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

У статті розглянуто основні положення формування навички швидкого читання, охарактеризовано основні методи, що дозволяють збільшити відсоток інформації, яка залишається у пам'яті людини після прочитання тексту. Наголошено на тому, що швидкість, яка є максимальною і при якій можна повноцінно засвоювати прочитане, не може перевищувати 1000 слів. Також підтверджується думка про те, що швидкість читання слід оцінювати в знаках, які людина може прочитати за одну хвилину, при цьому розуміючи зміст тексту.

Виділено вимоги до педагога, який прагне навчити дитину читати швидко. Окрему увагу приділено факторам, що можуть свідчити про низький рівень швидкочитання: низький словниковий запас, артикуляція, повернення до попередніх речень чи рядків.

Окреслено низку вправ, які дозволяють сформувати навички швидкого читання: скоромовки, складання слів з половинок, ігри "Знайди слово", "Магазин", "Комп'ютер", "Співаймо пісеньку", "Варварі до пари", "Поле чудес", перегляд сторінки, читання лише приголосних літер, чистомовки, складання анаграм.

Ключові слова: швидкочитання, інформація, текст, вправи.

Актуальність дослідження. Кількість інформації в світі зростає дуже швидкими темпами. Тому оволодіння вміннями швидко обробляти отриману інформацію потрібні сучасній людині для її успішного життя.

Про техніку швидкочитання знали давно. Ми можемо лише здогадуватися, але схоже, що нею володів Ярослав Мудрий, який знав вісім мов і мав найбільшу бібліотеку в Європі.

Не можемо не згадати про видатних людей, які могли читати більше ніж 1000 знаків за хвилину! Такі результати мали Оноре де Бальзак, Наполеон Бонапарт, Джон Кеннеді та ін.

Наприклад, Оноре де Бальзак міг прочитати одночасно вісім речень та виділити з них головне. 35-й американський президент Джон Кеннеді читав близько 2000 слів за хвилину.

Аналіз останніх досліджень. Методику швидкочитання почала широко використовувати вчителька Евеліна Вуд ще у 1959 році у США. У Радянському Союзі на початку 90-х років було розроблено всесоюзний проект "Техніка швидкого читання" (О. Андрєєв і Л. Хромов).

Методика швидкого читання не завжди сприймалася та сприймається педагогами та вченими позитивно. Так, американські вчені Кіт Рейнер, Елізабет Р. Шотер та Майкл Е. Дж. Масон, Мері Потер, Ребека Трейман стверджують про те, що ніякої методики швидкочитання взагалі не існує. Це лише спосіб підтримувати глибоке розуміння тексту. На думку вчених, практикуючись у читанні, людина стає більш досвідченим користувачем мови (наприклад, за допомогою розширення словникового запасу) [7]. Психолог Ірина Жабська пропонує замінити термін

"швидкочитання" поняттям "швидкокомислення", доводячи думку про те, що у людини формується новий спосіб сприйняття, який дозволить їй іти в ногу з часом. Вікторія Сорокопуд теж підтримує думку про те, що не можна іти в ногу з часом, ігноруючи швидкість цього самого часу [6].

На даний момент не існує однозначної думки про результативність методики швидкого читання, та й сама проблема недостатньо розроблена в науці.

Метою статті є виявлення основних методів, що дозволяють збільшити відсоток інформації, яка залишається у пам'яті людини після прочитання тексту.

Виклад основного матеріалу. Відомі нам люди володіли технікою швидкочитання по-різному – хтось виділяв основні слова різними кольорами, хтось починав читати книжку не з першої, як ми всі робимо, а з останньої сторінки.

Але більшість педагогів сходяться думками на тому, що швидкочитання – це набір методик, за допомогою яких можна збільшити швидкість читання. Крім того, збільшити відсоток інформації, яка залишається у пам'яті людини після прочитання тексту.

Виділяють кілька основних методів швидкого читання:

- Скасування артикуляції (промовляння), тобто читач впізнає слово, але не вимовляє його "про себе". Кожен читач володіє тими чи іншими методами швидкочитання: так, більшість з них не промовляє кожну літеру, але слово цілком, або по складах, деякі літери в словах випадають і т. д.

- Прочитання ключових слів у тексті (ключові слова – це слова, яких може бути достатньо, для того щоб зрозуміти суть певного повідомлення), наприклад, у тексті "Перший Президент України Кравчук Леонід Макарович" з прочитаного достатньо лише виділити слово "Кравчук", щоб повністю зрозуміти все речення.

- Читання за допомогою периферійного (бокового) зору – за допомогою цієї методики читач має змогу пришвидшити кількість прочитаного тексту за рахунок руху очей по сторінці.

Дослідження, які проводились у Харківському педінституті, показали, що між успішністю учнів та швидкістю читання існує кореляція. Загальновідомо, що серед учнів, які читають швидко, – 53 % тих, що вчать добре і на "відмінно", а серед тих, хто читає трохи повільніше, таких учнів буває не більше ніж 4 %.

Взагалі, швидкість читання, візьмемо середньостатистичного читача, становить 120–200 слів за хвилину, а відсоток інформації, яка засвоюється, коливається від 30–40 %. Коли людина оволодіє методом швидкочитання, швидкість читання може зрости в 2–5 разів, при чому кількість засвоєної інформації зростає до 70–80%. Світу також відомі випадки, коли людина читала, засвоюючи текст зі швидкістю 500–600 слів на хвилину. Дослідження, які були проведені в Радянському Союзі показали, що швидкість, яка є максимальною і при якій можна повноцінно засвоювати прочитане, не може перевищувати 1000 слів (це приблизно 6000 знаків) на хвилину. Існують також приклади більш високих швидкостей читання, які зустрічаються в зарубіжній пресі, але вони мають рекламний характер чи мають на увазі читання-ковзаня на підвищеній швидкості читання [1].

Як тільки дитина ступає на шкільний поріг школи – перед нею відкриваються нові та незвідані стежки до науки, якими вона має пройти. Починаючи з першого класу, педагог починає вчити першокласника елементарних знань, починаючи із найбільш легкого – читати, писати та рахувати. Звичайно, жодна дитина не зможе в перший же день сісти і почати досконало щось робити – для цього їй треба правильний підхід вчителя та поступове вивчення літер, знаків та цифр.

Відомий педагог, заслужений учитель УРСР, улюблений письменник дітей, людина, яка дійсно любила школярів всім серцем, і щедро ділилась своїми знаннями, – Василь Олександрович Сухомлинський говорив, що: "Чим дорожче для кожного вихованця найважливіше джерело знань – книга, тим менша небезпека розумової обмеженості, байдужості до знань".

Крім того, він вважав, що дитина повинна працювати з книгою, пізнавати щось нове, знаходитися в постійному діалозі з книгою, крім того, читаючи її, учень має зрозуміти, про що він читає, усвідомлювати зміст прочитаного та вміти не просто

переказати, наприклад якусь казочку, а й висловити свою думку щодо прочитаного, проаналізувати зміст та подумати "Що ж корисне я взяв із цього для себе?"

Дуже важливо для вчителя початкових класів, ще з ранніх 6–7 років дитини – прищепити любов до книги, пояснити, чому читання так важливе для кожного з нас, чим корисна книга, скільки нової та потрібної інформації вона нам може подарувати, що книга – це своєрідна скарбничка знань для кожного з нас, та головне – викликати бажання читати.

Звичайно є педагоги, які працюють не за покликанням душі чи серця, а через матеріальні чи інші причини – це вже зовсім інша історія, але віддаючи свою дитину до школи, раджу вам бути обізнаними з викладацьким колективом школи і знати, хто поведе юного школярика до країни знань, адже у перший рік навчання дитина дуже багато чого пізнає нового, від чого потім можуть залежати результати навчання. Як губка, що вбирає вологу, – школяр вбирає в себе знання, уміння та навички у перші роки навчання.

Для того щоб розвинути техніку читання у дитини, вчитель повинен:

1) навчити дитину досконало володіти читанням вголос та мовчки і розуміти зміст прочитаного.

Дуже часто діти стикаються з тим, що не можуть переказати своїми словами те, що читали кілька хвилин тому. Усвідомлення прочитаного – це дуже важливо, оскільки на перший погляд може скластися враження, що дитина нічого не розуміє. Насправді це не так! Педагог повинен запропонувати учню спробувати зобразити те, про що він щойно читав. Звичайно, у початкових класах твори для прочитання – це якісь казки, коротенькі цікаві історії, тощо, тож дитина, без сумніву, зможе намалювати це і потім, дивлячись на малюнок, розповісти зміст твору. У кожного з учнів малюнки будуть відрізнятися, тож кожен зможе додати частинку прочитаного, що буде цікавіше для дітей, і, безперечно, так вони запам'ятають, про що ж вони щойно читали;

2) вводити в буденне навчання ігрові завдання, які могли б удосконалити техніку читання учня.

Якщо дитина освоює техніку швидкочитання, це означає, що зовсім скоро вона зможе скоротити час підготовки домашнього завдання та, безумовно, підвищити успішність у школі.

Більшість вчених впевнені в тому, що швидкість читання слід оцінювати в знаках, які людина може прочитати за одну хвилину, до того ж враховується і те, наскільки вона розуміє прочитаний текст.

Зазвичай вважають нормою, коли дитина, що закінчує початкову школу, читає на швидкості нормального мовлення людини.

Вважається, що людина дуже повільно читає, якщо осилює всього 900–1200 знаків за хвилину. Вже 1500 знаків за хвилину вважають нормою. А той, хто читає та водночас осмислює зміст прочитаного від 3000 до 5000 знаків, безперечно, може похвалитися, тому цей рівень є дуже високим.

Про низький рівень швидкочитання можуть свідчити наступні фактори:

1) Низький словниковий запас.

Коли людина має таку проблему, це перешкоджає швидкому розумінню тексту, тому що вона починає думати над значенням того чи іншого терміна чи нового слова.

2) Артикуляція.

Певно, ви інколи помічали за собою, що коли читаєте текст про себе, то починаєте шепотіти губами? Можу з впевненістю сказати, що якщо ви будете продовжувати так робити, ви не дізнаєтеся про техніку швидкочитання.

3) Повернення до попередніх речень чи рядків.

Чи буває так, що ви повертаєтеся до щойно прочитаного речення і починаєте знову його перечитувати? Якщо так, то, звичайно, це буде заважати вам на шляху до засвоєння техніки швидкочитання. Тренуйтеся розуміти все речення з першого разу, спробуйте зосередитися тільки на читанні, і тоді у вас все вийде [2].

Хочемо запропонувати кілька вправ для покращення техніки швидкого читання, який пропонує дитячий портал "Пустунчик" [2] та Ірина Кадомцева у праці "Розвиток пам'яті та асоціативного мислення" [4]:

1) Скоромовки.

Для початку потрібно вивчити скоромовку, з'ясувати значення нових слів, потім збільшувати швидкість вимови.

Обережний хитрий лис
До нори вечерю ніс.
Біг додому лісом лис,
Шелестів над лісом ліс.

У долині жив удав.

Удавав, що він все знав.

Удавав, що все умів.

У траві хвостом вертів.

Декламуючи скоромовки, можна покращити швидкість читання текстів та добряче посміятися.

2) Магазин.

На аркушах паперу потрібно прочитати написані 20–30 довільних слів, розкладених хаотично на столі. У цю гру грають із сусідом по парті. Один учень пропонує назвати ці слова у будь-якому порядку і засікає час, протягом якого інший має віднайти усі слова. Потім учні міняються місцями. Той, хто знайде швидше всі слова, – переможець.

3) Гра "Знайди слово".

Учневі пропонують розгорнути книгу для читання на будь-якій сторінці. Потім товариш читає лише одне слово, яке має знайти учень.

4) "Співаймо" пісеньку.

Учням пропонують прочитати склади, постійно пришвидшуючи темп читання: ША-ШО-ШУ-ШІ-ШЄ, ДА-ДО-ДУ-ДІ-ДЄ і так далі. Головне не втратити жодного звуку.

Якщо завдання видається легким, то потрібно його ускладнити: ПРА-ПРО-ПРУ-ПРІ-ПРЕ, СКРА-СКРО-СКУ-СКРІ-СКРЕ.

4) "Варварі до пари".

Учням ставиться завдання: правильно і без запинки спробувати прочитати 15–20 пар схожих слів: сад-лад; рак-бак; сито-жито; лик-бик; кіт-піт тощо.

5) Переглядаємо сторінку.

На перегляд сторінки відводиться 20–30 секунд. За цей час школяр має вибрати основні слова і скласти з них речення, намагаючись коротко переказати текст і не втратити зміст.

Для того щоб оцінити успіхи, треба регулярно перевіряти кількість прочитаних знаків за одну хвилину.

Учені запевняють, що найкраще перевіряти свою успішність за допомогою п'яти різних за складністю і шрифтом текстів (серед них можуть бути й вірші). Потім потрібно додати кількість прочитаних знаків у кожному тексті, поділити на п'ять – це і є буде швидкість читання.

6) Читання приголосних.

Учень робить глибокий вдих і на видиху читає 15 приголосних одного ряду:

БТМПВЧФКНШЛЖЗЦС
КВМСПЛЬШГРДБЛСТ
ПРЛГНТВСЧЦФБХНМ
ВМРГКТБДЗЦЗБЧВН
ФЦМЖДШХЧМКПБРВС
ПТКЗРМВДГБФКЗРЧ

7) Чистомовки.

Ди-ди-ди – йшли качата до води,

Иця-иця-иця – а назустріч їм лисиця.

Ити-ити-ити – та качат не треба вчити:

Юсь-юсь-юсь – вони з розбігу у воду – плюсь!

Ок-ок-ок – ось колючий їжачок,
 Ми-ми-ми – приготувався до зими.
 Чок-чок-чок – повна хата грушечок.
 Ок-ок-ок – частуватиме діток.
 8) Гра "Поле чудес".

Учням пропонують завдання: додавати букви таким чином, щоб змінилася форма слова або вийшло нове слово.

Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				
Л	І	С				

(Ліс, ліси, лісок, лісник,
лісний, лісовик)

Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				
Д	У	Б				

(Дуб, дуби, дубок, дубовий,
дубочок)

9) Складання анаграм.

Починати складати анаграми потрібно з простих слів, залишаючи першу і останню букву на своїх місцях і озвучуючи тему, наприклад "Тварини". САБКОА КНГЕРУУ ПДНАА ДЛЬЕІФН ЛСИЦІЯ ВДЕДІМЬ Потім у словах перемішують тільки приголосні букви, залишаючи черговість складів. ВОРОКА ВНИСЯ СІВКЮЛ ФИЖАРА ЛЕФЕНОТ ІМЯЗ Далі завдання можна ускладнювати залежно від тренуваності дитини.

10) Складання слів з половинок.

Береться від 3 до 10 слів. Слова поділяються на склади, які пишуться на окремих картках. Дитині пропонується швидко скласти картки так, щоб вийшли осмислені слова. У більш складному варіанті пропонуються слова, схожі за написанням.

Ця вправа розвиває здатність за окремим фрагментом висловлювати здогад про все слово в цілому і відразу ж підтверджувати його відсутнім фрагментом.

Крім того, формується уміння робити звуковий аналіз слова.

11) Гра "Комп'ютер". Мета – з'ясувати, скільки разів зустрілися слова *заєць* та *вовк* у тексті.

Висновки. Недарма видатні люди говорили: "Є злочини, які гірші від спалювання книг. Один з них – не читати книги" (Рей Бредбері) або ж "Пам'ятайте, що враження, яке ви справляєте, залежить від того, що ви читаєте" (Джим Рон). Виконуючи запропоновані вправи регулярно, можна підвищити здатність швидше сприймати текст, збільшити словниковий запас, а отже – це прямий шлях до успіху у майбутньому.

Щоб не відбувалося в світі, і які б нові технології не з'являлися, люди які читають, будуть завжди керувати людьми, які дивляться телевізор.

На нашу думку, подальшими пошуками в цій проблемі можуть бути виявлення особливостей методики швидкого читання та розробка завдань для учнів різних вікових груп.

Література

1. Швидкочитання. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Швидкочитання>
2. Як стати генієм швидкочитання? URL: <https://pustunchik.ua/ua/online-school/-literature/shvydkochytannia-vchymosia-chyaty-shvydko>

3. Рекомендації по читанню URL: <https://vseosvita.ua/library/rekomendacii-po-citannu-4253.html>
4. Вправи для вдосконалення навичку читання. URL: <http://eidetic.kiev.ua/shvidkochitannya/47-vpravi-dlya-vdoskonalennya-naviku-chitannya-u-ditej>
5. 12 причин, чому корисно читати книги. URL: <http://cikavosti.com/12-prichin-chomu-korisno-chitati-knigi/>
6. Швидкочитання: новий спосіб мислення. URL: <http://old.dyvensvit.org/articles/2727.html>
7. Keith Rayner, Elizabeth R. Schotter, Michael E. J. Masson How Do We Read, and Can Speed Reading Help? *Psychological Science in the Public Interest*. 2017. № 1. С. 4–34.

References

1. Shvydkochytannia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Shvydkochytannia>.
2. Yak staty heniiem shvydkochytannia? URL: <https://pustunchik.ua/ua/online-school/literature/shvydkochytannia-vchymosia-chytaty-shvydko>.
3. Rekomendatsii po chytanniu <https://vseosvita.ua/library/rekomendacii-po-citannu-4253.html>.
4. Vpravy dlia vdoskonalennia navyku chytannia. URL: <http://eidetic.kiev.ua/shvidkochitannya/47-vpravi-dlya-vdoskonalennya-naviku-chitannya-u-ditej>.
5. 12 prychnyn, chomu korysno chytaty knyhy. URL: <http://cikavosti.com/12-prichin-chomu-korisno-chitati-knigi/>.
6. Shvydkochytannia: novyi sposib myslennia. URL: <http://old.dyvensvit.org/articles/2727.html>.
7. Keith Rayner How Do We Read, and Can Speed Reading Help? / Keith Rayner, Elizabeth R. Schotter, Michael E. J. Masson // *Psychological Science in the Public Interest*. 2017, № 1. S. 4–34.

Могильная Р. Я.

Студентка 3 курса филологического факультета Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя,

Белоусова Н. В.

кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики, начального образования и образовательного менеджмента Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя

Формирование навыка скорочтения на уроках украинской литературы

В статье рассмотрены основные положения формирования навыка быстрого чтения, охарактеризованы основные методы, позволяющие увеличить процент информации, который остается в памяти человека после прочтения текста. Выделены требования к педагогу, который стремится научить ребенка читать быстро.

Особое внимание уделено факторам, козут свидетельствовать о низком уровне скорочтения. Определены ряд упражнений, которые позволяют сформировать навыки быстрого чтения: скороговорки, составление слов из половинок, игры "Найди слово", "Магазин", "Компьютер", "Поем песню", "Варваре под статью", "Поле чудес", просмотр страницы, чтение только согласных букв, чистоговорки, составление анаграмм.

Ключевые слова: скорочтение, информация, текст, упражнения.

Mohylna R. Ya.

3rd year student, Faculty of Philology, Nizhyn Mykola Gogol State University,

Bilousova N. V.

Candidate of Pedagogic Sciences (PhD), Associate Professor, Department of Pedagogy, Primary Education and Educational Management, Nizhyn Mykola Gogol State University

Forming of the Skill of Speed Reading at the Lessons of Ukrainian Language

The article studies the main provisions of the formation of the skills of speed reading, describes the main methods that allow a reader to increase the percentage of information that remains in the memory of a person after reading the text.

It is emphasized that the speed, which is the maximum and at which an individual is able to fully comprehend the read, cannot exceed 1000 words. The research proves the point that

reading speed should be evaluated in signs that a person can read in one minute, while fathoming the content of the text. It also highlights some requirements for a teacher who seeks to teach a child to read faster.

Particular attention is paid to factors that may indicate a low level of reading skills development: limited vocabulary, poor articulation, rereading previous sentences or lines.

There are a number of exercises that allow one to develop speed reading skills: tongue-twisters, word games, games "Find a Word", "Shop", "Computer", "Sing-a-Song", "A Pair for Vavara", "Field of Dreams", viewing a page, read only consonant letters, compiling anagrams.

Key words: speed reading, information, text, exercises.